

В. П. Коломійчук, О. Г. Антоновський

Приазовський національний природний парк

ПРИАЗОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК. Розташований у Мелітопольському та Бердянському районах Запорізької області. Підпорядкований Міндовкілля України. Створений 2010. Площа — 78 126,92 га. Входить до *Смарагдової мережі Європи*. Від 1927 окремі ділянки парку знаходяться під охороною, спочатку як частина Надморських заповідників, пізніше — як заказники загальнодержавного і місцевого значення. У складі 2 водно-болотних угіддя (ВБУ) міжнародного значення — [Молочний лиман](#) (площа 22 400 га) та гирлова зона річки [Берда](#), [Бердянська коса](#) і [Бердянська затока](#) (площа 1800 га).

Парк складається з 2-х частин. Більша частина площею 61 998,68 га займає акваторії Азовського моря, його лиманів і прилеглі до них території в Мелітопольському р-ні від адміністративної межі Запорізької та Херсонської областей до адміністративної межі Мелітопольського і Бердянського р-нів і складається з 4-х природоохоронних науково-дослідних відділень: Федотівського, Атманайського, Степанівського і Тубальського (включають частину [коси Федотова](#), лиман *Сивашик*, акваторії *Утлюцького лиману*, Молочний лиман з пересипом, ділянки нижньої течії річок [Великий Утлюк](#) і [Малий Утлюк](#), Атманай, *Ташенак*, [Молочна](#), [Джекельня](#), Домузла і [Корсак](#), двокілометрову прибережну смугу Азовського моря від коси Федотова до гирла р. Корсак в межах Мелітопольського р-ну. Друга частина — Бердянське природоохоронне науково-дослідне відділення площею 16 128,24 га. Включає Бердянську косу, гирлову частину р. Берда, острови Великий і Малий Дзендзики, двокілометрову прибережну ділянку акваторії Азовського моря вздовж Бердянської коси і корінного берега до адміністративної межі Запорізької та Донецької областей. Для території парку розроблено функціональне зонування, згідно з яким площа заповідної зони складає 15 797,91 га або 20,22 %, зони регульованої рекреації — 32 939,27 га (42,15 %), зони стаціонарної рекреації — 39,74 га (0,05 %), господарської зони — 28 707,28 га (36,74 %).

До заповідної зони входить заплава р. Берда, о-ви Великий і Малий Дзендзик, гирло р. Корсак, лиман Сивашик, верхів'я Утлюцького лиману, частину акваторії Молочного лиману.

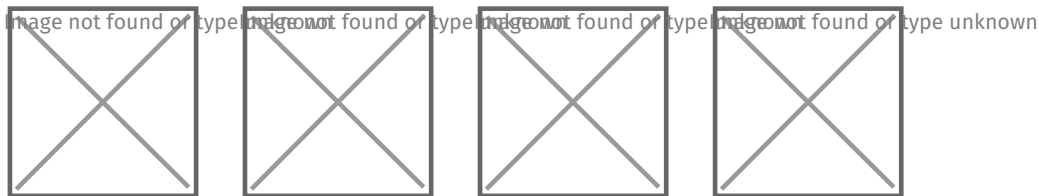
48 053,20 га земель передані парку в постійне користування. Рослинність представлена типчаково-ковиловими (включаючи геміпсамофільний варіант на косах) і полиново-злаковими степами, чагарниками, луками, галофітними, літоральними, прибережно-водними, водними й синантропними угрупованнями. Степова рослинність у межах парку займає площу близько 3500 га, чагарникова — 20—25 га, лучна і галофітна — до 5000 га, літоральна — 600—650 га, болотна — 820 га, рудеральна — до 150 га. Близько 30 га — штучні лісонасадження на схилах до лиманів та на Бердянській косі. Флора судинних рослин парку нараховує 1085 видів з 92-х родин. Раритетна флористична компонента налічує 163 види, з них видів, занесених до Червоної книги України, — 36, до Червоного списку Міжнародного союзу охорони природи — 19, до Європейського червоного списку — 28, до списку Бернської конвенції — 6 видів, 96 видів перебувають під регіональною охороною. Фауна є досить різноманітною. Трансформація прилеглих до парку територій і акваторій у 20 ст., рекреаційне будівництво, забруднення територій і акваторій пестицидами та мінеральними добривами, акліматизація різних видів тварин, створення іригаційних каналів і лісосмуг вплинуло на аборигенну біоту парку. За останньою інвентаризацією налічують 2041 вид тварин, з яких найчисельнішими з безхребетних є комахи (1251 таксон), а з хребетних — птахи (285 видів). Інші групи тварин мають такі показники: водні безхребетні — 201 таксон, круглороті й риби — 70, ссавці — 43, земноводні — 3 і плазуни — 9. З них до Червоної книги України віднесено 138 видів (46 видів комах, 1 вид п'явок, 8 — риб, 4 — рептилії, 63 — птахів, 16 — ссавців). Найбільшу цінність парк має для охорони рідкісних видів птахів: на його території фіксують 278 видів орнітофауни, занесених до різних міжнародних природоохоронних списків.

Від кінця лютого 2022 П. н. п. тимчасово окупований РФ, що завдало йому значної шкоди. За даними адміністрації парку, починаючи орієнтовно від кінця літа 2022 російські війська здійснювали артилерійські обстріли акваторії ВБУ міжнародного значення Молочний лиман. Відомо про знищення важливого гніздового біотопу піщаної коси Підкова лівого берега лиману між селами Дунаївка та Гірсівка. В акваторії угіддя агресор також облаштував стрільбище неподалік від дитячого табору «Лісова пісня» (с. Богатир Мелітопольського р-ну). Як наслідок — знизилася чисельність птахів, на узбережжі подекуди фіксували викиди снулих водних біоресурсів, біля з'єднувального каналу у грудні 2022 — великої кількості загиблих десятиногих ракоподібних, а саме упогібії крихітної, креветки, голландського краба, а також мідії, риб родини Собачкові. У межах ВБУ міжнародного значення Гирлова зона річки Берди, Бердянська коса і Бердянська затока на попередньо випалених ділянках заплави річки Берда окупантами зруйновано ландшафт та пошкоджено ґрунтовий покрив, побудовано оборонні об'єкти, окопи, відбувається пересування важкої військової техніки тощо. В акваторії Азовського моря й у Бердянській затоці на основі фейкових дозволів здійснюється вилов водних біоресурсів. Для цього застосовуються всі види заборонених знарядь лову (сітки ліскові, ятері, драги тощо) та

будь-які типи човнів, кількість яких становить до 80 одиниць одночасно. У межах П. н. п. здійснюється масовий вилов ракоподібних, піленгасу та інших кефалевих, камбали-калкан, камбали Глоса та інших видів риб. При цьому, окупаційна влада заперечує наявність меж будь-яких природно-заповідних територій та об'єктів, спростовує саме їх існування.

24 березня 2022 в Бердянському порту було знищено 1 і пошкоджено 2 російських великих десантних кораблі, що негативно вплинуло на якість морського середовища. За даними громадської організації «Екорух», отриманими в рамках проєкту «Екологічний моніторинг та збір доказів військових злочинів проти довкілля Приазов'я Запорізької області» за фінансової підтримки ЄС «Термінова підтримка ЄС для громадянського суспільства» за індексом екологічної якості (EQI) вод за градаціями Водної рамкової директиви ЄС 2000/60/ЕС, води Бердянської затоки 2022 належали до категорій погана (bad) і низька (poor), на відміну від 2019—21. Наукова робота спрямована на дослідження за Програмою Літопису природи природних заповідників і національних природних парків, інвентаризацію флори та фауни, моніторинг біо- і ландшафтного різноманіття, збереження й відтворення рідкісних видів, угруповань і оселищ тощо. Особливу увагу приділяють ботанічним, ентомологічним, гідробіологічним, герпетологічним, орнітологічним дослідженням.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Коломійчук В. П., Яровий С. О. Конспект флори судинних рослин Приазовського національного природного парку. К., 2011;
2. Коломійчук В. П., Тищенко О. В. Національний природний парк Приазовський // Фіторізноманіття заповідників і національних природних парків України. Ч. 2. К., 2012;
3. Барабоха Н. М., Яровий С. О., Барабоха О. П. Результати інвентаризації біорізноманіття Приазовського НПП // Зб. наук. праць ДНБС. 2013. Т. 135;
4. Антоновський О. Г., Барабоха Н. М., Демченко В. О. та ін. Літопис природи Приазовського національного природного парку (2020 р.). Т. 10: У 2 ч. Мелітополь, 2022.

Бібліографічний опис:

Приазовський національний природний парк / В. П. Коломійчук, О. Г. Антоновський // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2025. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-887347>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).